

Г. Р. Станіславенка

ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ АДМЕТНАСЦІ АЎДЫЯГІДАЎ ЯК КАМПАНЕНТА ТУРЫСТЫЧНАГА ДЫСКУРСУ

Дыскурс адно з самых выкарыстоўваемых слоў у лінгвістычных даследаваннях. Таксама гэта паняцце мае вялікую колькасць азначэнняў, актуальнасць і важнасць якіх абгрунтоўвае кожны даследчык. Дадзены артыкул мае за мэту разгледзець адзін з кампанентаў турыстычнага дыскурсу, які ў замежных навуковых школах падлягае падрабязнаму даследаванню як самастойны дыскурс гібрыднага тыпу.

У беларускай лінгвістыцы паняцце *турыстычны дыскурс* новае. Абапіраючыся на даследаванні замежных калег, пад турыстычным дыскурсам мы разумеем своеасаблівы масава-інфармацыйны інстытуцыянальны і статусна арыентаваны дыскурс [7]. Дыскурс з'яўляецца камунікацыйным працэсам. Статусна арыентаваны інстытуцыянальны дыскурс азначае маўленчае ўзаемадзеянне прадстаўнікоў сацыяльных груп ці інстытутаў, пры якім рэалізуюцца статусна-ролевыя магчымасці ў рамках сфарміраванай грамадскай практыкі. Такі падыход прадстаўляе дыскурс з пункту гледжання стандартнасці ці навізны выкарыстоўваемых адрасантам прыёмаў уздзеяння на адрасата [6, с. 9]. Турыстычны дыскурс – камунікацыйны працэс, які рэалізуецца пад-час зносін у прадметнай вобласці турызму і на які ў вялікай ступені ўплывае лінгвакультурнае асяроддзе камунікантаў.

Камунікацыя ў сферы турызму прадстаўлена двума спосабамі: вуснай і пісьмовай. Пісьмовы турыстычны дыскурс зафіксаваны ў друкаваных тэкстах (буклеты, каталогі, брашуры, артыкулы) і камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі (сайты, парталы, блогі і інш.). Вусны турыстычны дыскурс можна падзяліць на апасродкаваную (відэадаведнікі, аўдыягіды) і беспасрэдную (экскурсіі) камунікацыі [10, с. 9].

Адзін з самых сучасных кампанентаў турыстычнага дыскурсу з'яўляецца аўдыягід. Гэта кампанент апасродкаванага вуснага турыстычнага дыскурсу. Дадзеную тэхналогію разглядаюць як сродак праектавання даступнага асяроддзя для тых, хто слаба бачыць [11], у якасці інструмента для працы з гісторыка-культурнай спадчынай [3], як сродак міжкультурнай камунікацыі [5]. Азначэнне аўдыягіда не зафіксавана ў прафесійнай літаратуры. Па выніках вывучэння матэрыялаў і тэорыі экскурсазнаўства [8], можам даць аўдыягіду наступную дэфініцыю: від экскурсіі з запісаным галасавым каментарыем пра славукасць, музейны экспанат, які прайграецца на спецыяльным абсталяванні з адпаведнай навігацыйнай мадэллю.

Як правіла, аўдыягіды маюць шматмоўныя версіі, а доступ да іх прадстаўляецца карыстальнікам праз розныя тэхнічныя сродкі: партатыўныя мабільныя прыстасаванні, праграмы для мабільных сістэм.

Падрыхтоўкай дадзенай тэхналогіі займаюцца музеі, спецыялізаваныя турыстычныя арганізацыі, незалежныя распрацоўшчыкі, якія ствараюць аўдыягід згодна з канкрэтнай замай ці маюць ужо распрацаванае праграмнае забеспячэнне, якое можна набыць або выкарыстаць на пэўных умовах для канкрэтнай мэты.

Аналіз аўдыягідаў паказаў, што яны накіраваны на вырашэнне некалькіх практычных задач, якія аптымізуюць і дапаўняюць дзейнасць устаноў, што займаюцца турызмам: забеспячэнне інфармацыяй практычнага характару; прадстаўленне інфармацыі культурна-гістарычнага і забаўляльнага зместу; праектаванне даступнага асяроддзя для тых, хто слаба бачыць; папулярызацыя гісторыка-культурнай спадчыны; інфарматызацыя культурных устаноў; пасрэдніцтва ў міжкультурнай камунікацыі.

Гісторыя распаўсюджвання аўдыягідаў пачалася з музейнай прасторы. У Мінску тэхналогію аўдыягіда выкарыстоўваюць у 7 з 56 (12,5 %) музеяў. У асноўным яны рэалізаваны як партатыўная мабільная прылада, маюць больш за тры мовы і змяшчаюць інфармацыю аб пастаяннай кампазіцыі музеяў. Таксама ёсць прыклады аўдыягідаў, якія былі падрыхтаваны для абслугоўвання часовых выстаў, такіх як міжнародны выставачны праект «Сальвадор Далі» ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь (2019); віртуальны гід Bakst па міжнароднай мастацкай выставе «Час і творчасць Льва Бакста» (2016); аўдыягід «Беларусь і Біблія» па выставе ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (2018).

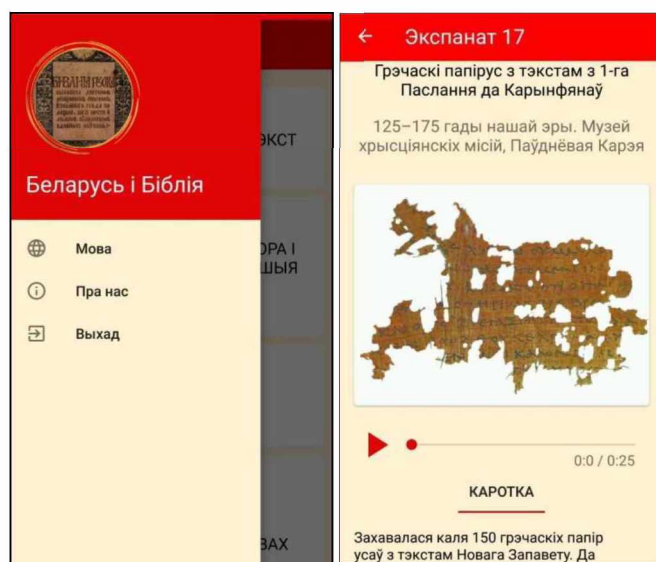
Сёння аўдыягіды выйшлі за межы музеяў і распрацоўваюцца як даведнікі-навігатары па гарадах. Так, ёсць аўдыягіды па некаторых гарадах праз платформу *izi.TRAVEL Audio Tours*. Таксама існуе шэраг аўдыягідаў, якія распрацаваны як самастойныя праграмы: “TAM.BY” (аўтар TUT.BY), “Глобус Беларусі” (аўтар Alexander Filimonov), Мабільны персанальны аўдыягід KrokApp (аўтар АПП НАН Беларусі), Belarus Guide by Tripso (аўтар Tripso Inc.), Минск – Minsk (аўтар Cybericsllc).

Мабільныя аўдыягіды па музейных экспазіцыях і выставах спрыяюць інклюзіі людзей з абмежаванымі магчымасцямі. Такія аўдыягіды павінны мець закончанае апавяданне з падрабязным апісаннем экспанатаў, а таксама месца, у якім знаходзіцца слухач; быць набліжанымі да імітацыю жывых зносін; экскурсію могуць суправаджаць гукі з тых мясцін, пра якія вядзецца гаворка [11].

Тэксты для аўдыягідаў – самастойны жанр, які мае свае правілы і патрабаванні. Складанасць напісання тэкстаў для аўдыягідаў найперш заключаецца ў тым, што перад складальнікам няма канкрэтнага адрасата паведамлення, як, напрыклад, у класічнай экскурсіі, дзе экскурсавод – адрасант, турыст – адрасат. У такім выпадку тэкст адаптуецца непасрэдна пад канкрэтную аўдыторыю: карэктіруецца ў працэсе экскурсіі з улікам спецыфікі аўдыторыі. Да таго ж тэкст неабходна адаптаваць для агучвання. Вусная і пісьмовая камунікацыя значна адрозніваюцца. Чалавеку складана ўспрымаць агучаны тэкст, які

прызначаўся для чытання, а не для праслухоўвання. Асабліва гэта актуальна для аўдыягідаў. Працягласць аўдыязапісаў не мусіць быць доўгай. Агульнае патрабаванне складае каля двух хвілін. У музеях час аўдыягіда разлічваецца наступным чынам: сярэдні час знаходжання ў музеі падзяліць на два, так атрымаецца той час, на які патрэбна рыхтаваць аўдыягід. Такім чынам, калі наведвальнік у сярэднім праводзіць гадзіну ў музеі, аўдыягід павінны быць разлічаны на трыццаць хвілін [2].

Мы прааналізавалі аўдыягіды па стацыянарнай экспазіцыі «Шляхі» Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы і па часовай выставе «Беларусь і Біблія» [4], якая праходзіла з 20 верасня па 21 кастрычніка 2018 года ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. У тэкстах аўдыягідаў выдзяляецца макратэкст і мікратэкст. Макратэкст – масіў усіх тэкстаў аўдыягіда, увесь тэкставы аб’ём аўдыягіда. Мікратэкст – тэкст апісання аднаго ці групы экспанатаў. У ім, як правіла, прысутнічаюць наступныя элементы: нумар экспаната, назва аб’екта, дата стварэння, месца стварэння, месца захавання (арганізацыя, горад, краіна), ілюстрацыя, аўдыяфайл (з указаннем працягласці запісу), кароткае тэкставае апісанне экспаната (малюнак).

Знешні інтэрфейс мабільнай праграмы-аўдыягіда «Беларусь і Біблія», прыклад мікратэкста

Такая форма мікратэксту з’яўляецца тыповай для аўдыягідаў. Мы сустракаем падобную структуру ў мабільных версіях аўдыягідаў буйнейшых еўрапейскіх музеяў і ў аднаго з самых папулярных сэрвісаў з мабільнымі аўдыягідамі izi.TRAVEL Audio Tours.

Макратэксты аўдыягідаў насычана вялікай колькасцю онімаў:

- тапонімаў – назвы гарадоў, мястэчак, вёсак, краін, прыродных аб’ектаў (*Вільня (цяпер Вільнюс), Масква, СССР, Санкт-Пецярбург, Аконы, Лагойшчына, Радашковічы, Бабруйск, Мінск* (аўдыягід «Шляхі»); *Месапатамія, Мёртвае мора, Мінесота, Мічыган, Нюрнберг, Рым, Салонікі, Седльцы, Сінайскі паўвостраў* і інш. (аўдыягід «Беларусь і Біблія»)).

• антрапонімаў – імёны паэтаў, пісьменнікаў, мастакоў, фатографіаў, культурных, грамадска-палітычных, рэлігійных дзеячоў, перакладчыкаў, друкароў (Юльіюш Славацкі, Адам Міцкевіч, Юзаф Крашэўскі, Эліза Ажэшка, Ян Луцэвіч, Леў Эштэйн, Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, Францішак Багушэвіч, Ян Булгак, Якуб Колас, Альберт Паўловіч, Алаіза Пашкевіч-Цётка, Сяргей Палуян, мастак Язэп Драздовіч, Клод Манэ, Тарас Шаўчэнка, Янкель Кругер і інш. (аўдыягід «Шляхі»); Авакум, Альбрэхт Дзюрэр, Андрэас Карліштат, Антоніус Рампеголус, апостал Павел, Бернардзін Цырыла, Вінцэнт Гадлеўскі, Гамер, Генрых VIII, Герард Хута, Якоб Хаубракэн, Хрыстафер Плантэн, Цыпрыян Базылік, Адам Станкевіч, Ільдэфонс Бобіч, Лукаш Дзекуць-Малей, Антон Луцкевіч і інш. (аўдыягід «Беларусь і Біблія»)).

Абодва тэксты аўдыягідаў маюць наступныя стылістычныя рысы: інфарматыўнасць, дакладнасць, тэзіснасць, змястоўнасць. У аўдыягідзе «Шляхі», які меншы па аб'ёме, прысутнічаюць звароты да слухача, элементы заангажавання аўдыторыі: *Вы бачыце фотаздымкі часоў I Сусветнай вайны з унікальнага альбома Вінцэнта Станкевіча, швагра Янкі Купалы* (аўдыягід «Шляхі», 2.4. Экран). У аўдыягідзе «Беларусь і Біблія» адсутнічаюць заклікі да дзеяння, гістарычныя каментарыі, уводзіны і заключэнне, лагічныя пераходы паміж часткамі і экспанатамі. Мікратэксты могуць складацца з няпоўных сказаў: *Папірус P52 (Евангелле наводле Яна 18: 31–33, 37–38). Адзін з самых ранніх тэкстаў Новага Завету на грэчаскай мове на папірусе, датаваны прыблізна першай паловай другога стагоддзя нашай эры. Утрымлівае ўрыўкі з Евангелля наводле Яна* (аўдыягід «Беларусь і Біблія», частка 3, экспанат 16).

Варта адзначыць, што аўдыягід не накіраваны на замену асобы экскурсавода ці гіда-перакладчыка. Аўдыягіды прызначаны для персанальнага выкарыстання. Экскурсаводы музеяў удзельнічаюць у стварэнні кантэнта (тэкставага і медыяматэрыялаў) для аўдыягідаў, і такім чынам, з'яўляецца новы від працы для экскурсаводаў [1]. Ніколі не будзе поўнага адпаведніка прысутнасці «жывога» экскурсавода, які дапамагае ўспрыняць інфармацыю, дае дадатковыя каментарыі, уводзіць у кантэкст тэмы экспазіцыі. Фармат тэкстаў аўдыягідаў, як было адзначана вышэй, абмежаваны і не прадугледжвае поўнага раскрыцця тэмы і знаёмства з гістарычным і культурным кантэкстам існавання таго ці іншага экспаната.

Аўдыягід, як кампанент сучаснага турыстычнага дыскурсу, мае свае лінгвістычныя асаблівасці і патрабуе далейшых даследаванняў, у тым ліку кампаратыўных.

ЛІТАРАТУРА

1. izi.TRAVEL [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://izi.travel/ru/>. – Дата доступу: 11.03.2019.

2. NUBART'S BLOG. The Audio Guide Visitors Keep [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://www.nubart.eu/blog-en/2017/08/03/how-to-write-script-audio-guide-museum/>. – Дата доступу: 11.03.2019.

3. *Василевич, К. А.* QR-код и аудиогид как часть технологического обеспечения экскурсионно-сопроводительного сервиса / К. А. Василевич, У. А. Жучкевич // Актуальные проблемы физической культуры, спорта, туризма и рекреации : материалы VI Всерос. с междунар. участием науч.-практ. конф. студентов и аспирантов, Томск, 19 апр. 2018 г. / под ред. А. Н. Захаровой, А. В. Кабачковой. – Томск : СТТ, 2018. – С. 329–331.

4. Інтэрнэт-версія аўдыягіда па міжнароднай выставе «Беларусь і Біблія» [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://belarus-bible.krokom.by/>. – Дата доступу: 11.03.2019.

5. *Кривальцевич, Е. В.* Мобильное приложение как средство межкультурной коммуникации / Е. В. Кривальцевич, М. В. Марчик, Ю. С. Гецевич // 2-й Белорусско-Прибалтийский форум «Сотрудничество – катализатор инновационного роста» / Науч.-технол. парк БНТУ «Политехник». – Минск : БНТУ, 2016. – С. 54–55.

6. *Максимова, Ю. С.* Функционирование туристической лексики в дискурсивном пространстве / Ю. С. Максимова // Вестн. Ленингр. гос. ун-та им. А. С. Пушкина. – 2015. – № 4. – С. 212–220.

7. *Погодаева, С. А.* Языковые средства аргументации во французском туристическом дискурсе : автореф. дис. ... канд. фил. наук : 10.02.05 / С. А. Погодаева ; Иркут. гос. лингвист. ун-т. – Иркутск, 2008. – 20 с.

8. *Савіна, Н. І.* Экскурыйны тэкст: лінгвістычная спецыфіка / Н. У. Савіна. – Мінск : РІВШ, 2009. – 163 с.

9. *Сакаева, Л. Р.* Понятия «туризм» и «туристический дискурс» в современной научной парадигме / Л. Р. Сакаева, Л. В. Базаева // Филол. науки. Вопр. теории и практики. – 2014. – № 6, ч. 1. – С. 159–161.

10. *Филатова, Н. В.* Дискурс сферы туризма в прагматическом и лингвистическом аспектах : автореф. дис. ... канд. фил. наук : специальность 10.02.01 / Н. А. Филатова ; Моск. гос. лингвист. ун-т. – М., 2014. – 24 с.

11. *Ходякова, Н. В.* Аудиоэкскурсия как средство проектирования доступной среды для слабовидящих (незрячих) людей / Н. В. Ходякова, Д. А. Ходяков // Вестн. Ассоциации вузов туризма и сервиса. – 2016. – Т. 10, № 1. – С. 92–97.